

AVILIŲ TUŠTĖJIMO PRIEŽASTYS

Meilutė Močiškytė,

VšĮ Lietuvos žemės ūkio konsultavimo tarnybos Gyvulininkystės skyriaus specialistė

Bityne netikėtai ištuštėjo kai kurie aviliai, netgi tie, kuriuose buvo stipriausios bičių šeimos. Kas atsitiko?

Bitininkai su tokiu reiškiniu paprastai susiduria rudenį, dažniausiai rugsėjo mėnesį. Aviliuose nebūna bičių lavonėlių, o maistas koriuose, bičių duonelė ir perai – palikti. Taip gali nutikti dėl daugelio priežasčių: maisto trūkumo ir ligų, kenkėjų, taip pat ir bitininko kaltės.

Prastas medunešis

Pagrindinis bičių maistas yra nektaras ir žiedadulkės. Perus nuo ketvirtos dienos bitės maitina medumi ir duonele. Bitininkai gerai žino, kaip greitai sustiprėja bičių šeimos pavasarį, kai bitės į avilius pradeda nešti nektarą ir žiedadulkes.

Vasarą bitėms svarbu visą laiką iš nektaro gaminti medų. Kai tik nutrūksta medunešis, motinėle deda mažiau kiaušinėlių. Jei medunešio nebūna apie dvi savaites, motinėlės, ypač senesnės, visai nustoja dėti. Tačiau iš anksčiau padėtų kiaušinėlių kurį laiką dar ritasi jaunos bitės. Tai trunka 21 parą, paskui bičių šeima ima silpti.

Jei medunešis nutrūksta liepos antrąjį dešimtadienį, šeimos pradeda silpnėti rugpjūčio pradžioje. Išsiritusios ne medunešio laikotarpiu jaunos bitės neaugina perų (nes jų nėra) ir nesialina rinkdamos nektarą (nes nėra medunešio). Viskas būtų gerai, jei jos būtų išaugintos ne ekstremaliomis sąlygomis ir būtų maitintos visaverčiu maistu. Deja, šios bitės geriausiu atveju gali išgyventi tik 35–40 dienų.

Rugpjūtį – rugsėjo pradžioje išsiritusios bitės gyvena iki pavasario. Jei antroje vasaros pusėje nebuvo medunešio, šių rudeninių bičių iš viso nebus ar jų bus labai mažai, atitinkamai – ir žiemojančių bičių. Dalis vasaros generacijos bičių, kurios neperdirbo nektaro ir neaugino perų, turėtų peržiemoti, bet jos tegali gyventi 90–100 dienų, todėl spalio mėnesį palieka avilius.

Mokslininkų (A. Raava) nustatyta, kad bičių šeima šiltuoju metų laiku, maitindamasi vien tik medumi ir negaudama žiedadulkių, išgyvena ne ilgiau kaip 90 dienų. Bičių šeimai žiedadulkės padeda atsinaujinti. Šis procesas vyksta bitininkui nepastebint, kol po 20–25 dienų dingsta dengti perai.

Varozės erkės

Dalis bitininkų senu papratimu bites nuo varozės erkių gydo tik išsiritus perams, rugsėjo pabaigoje ar spalio mėnesį. Tai gali lemti bičių šeimos žūtį.

Pirma, orams atvėsus iki 5–10 laipsnių, akaricidiniai preparatai yra mažai efektyvūs. Jie geriausiai veikia, kai temperatūra būna ne žemesnė kaip 15–16 laipsnių.

Antra, jei ir pavyktų bites pagydyti nuo erkių, bičių šeima tokiu laiku jau būna nusilpusi, bitės sukandžiotos erkių ir netekusios dalies hemolimfos, Jos blogiau žiemoja, o jei ir sulaukia pavasario, iš jų būna silpnos perų auklės.

Trečia, pavėluotas gydymas – beprasmis. Erkės, kaip ir bitės, turi dvi kartas: vasaros ir žiemos. Rugsėjo mėnesį išsiritusios žiemos erkės sugeba įsikurti tarp bitės pilvelio segmentų, kur jų neįveikia jokie akaricidai. Daliai labai erkėtų bičių šeimų, kurios buvo apsikrėtusios nuo pavasario, jau nepadeda gydymas. Tokios bičių šeimos paprastai palieka avilius rugsėjo mėnesį.

Varozės erkių platinamos ligos

Erkės gali platinti ir infekcines, ir virusines ligas. Pastarosios dar nepakankamai ištirtos. Apie 30 proc. bičių rudenį išskrenda dėl virusinių bičių ligų.

Sparno deformacijos virusas. Paprastai ligos forma būna slapta, dažnai ją lydi ir kitos ligos. Sparno deformacijos virusas bičių šeimas nusilpnina ir pražudo šiltą sausą rudenį. Kad

būtent dėl šios ligos bitės paliko avilius, rodo jų lavonėliai prieš laką – jie būna pažeistais sparnais.

Melnozė – bičių motinėlių liga. Susirgusios motinėlės nebededa kiaušinėlių, paskui miršta. Šia liga gali sirgti ir bitės, ir tranai. Ligos sukėlėjas patenka į avilį kartu su lipčiumi, paprastai antroje vasaros pusėje. Sergančios motinėlės būna nejudrios, vangios. Pakėlus korių, jos dažniausiai nukrinta. Susirgusios bitės praranda galimybę skraidyti, būna pasyvios. Tranams liga pažeidžia lyties organus. Melanozė bičių šeimas rudenį paveikia taip, kad jos palieka avilius.

Vėlyvasis cukraus sirupas

Bičių šeimas neigiamai paveikia vėlai (po rugsėjo 5 d.) sumaitintas didelis kiekis sirupo. Kai gamtoje nebėra medunešio nei žiedadulkių, perdirbdamos sirupą, bitės naudoja žiemos atsargas, nusilpsta. Tai priverčia jas palikti avilius.

Didelės reikšmės bičių žiemojimui turi maitinimo laikas. Ne vėliau kaip paskutinį rugpjūčio dešimtadienį maitintos bitės suspėja subrandinti sirupą ir jį užakiuoti, 90 proc. tokio žiemai paruošto maisto sudaro invertuoti cukrūs, o sacharozės – ne daugiau kaip 5 proc. Tai atitinka medaus, surinkto iš augalų žiedų, normas. Vėlai rudenį, orams atvėsus, invertazės procesas vyksta lėtai, tokio medaus bitės neužakiuoja. Siekdamas perdirbti cukraus sirupą, žiemos kartos bitės eikvoja savo žiemos atsargas

Jei bičių šeima dar ir smarkiai užkrėsta erkėmis, ji nusilpsta ir pamažu išmiršta ar palieka avilius. Stipri bičių šeima išlieka gyva, bet su tokiu maistu žiemoja blogai.

Per senos motinėlės

Senesnės nei dvejų metų motinėlės rudenį dviem savaitėmis anksčiau nustoja dėti kiaušinėlius. Be to, sudeda perpus mažiau kiaušinėlių nei jaunos Senos motinėlės skiria mažiau feromonų. Bičių motinėlei senstant, pamažu ima daugėti traninių kiaušinėlių.

Kitos priežastys

Seni koriai bičių aviliuose neigiamai veikia bites. Iš senų korių akelių išsiriti mažesnės, nevisavertės bitės.

Labai šiltą rudenį, kai rugsėjį – spalį dienomis vyrauja nė žemesnė kaip 20 laipsnių temperatūra, bitė intensyviai skraido, nors medunešio paprastai jau nebūna. Skraidydamos jos eikvoja žiemos atsargas, susidėvi, šeimos nusilpsta. Tai dar viena priežastis, kodėl bitės, rudenį palieka avilius.

Didelis lipčiaus kiekis. Vasarą kai dėl sausros kiti augalai jau neskiria nektaro, bitės neša tik lipčių. Šis medus nėra tinkamas bičių maistui, nes jame daug skilimo tarpinių produktų, azoto, o blogiausia, kad jame daug mineralinių druskų – jų dešimt kartų daugiau negu meduje, surinktame iš augalų žiedų. Bitės, maitindamosi lipčiaus medumi, susergera toksikoze. Šeima pamažu nusilpsta, sutrumpėja bičių amžius. Tai irgi prisideda prie to, kad bitės rudenį palieka avilius.

Norint išvengti praradimų

- ◆ Pasibaigus medunešiui (ne vėliau kaip po trijų dienų), bites pradėti maitinti cukraus sirupu. Jo duodama tiek, kad šeima svertų kaip prieš parą. Jei svarstyklių nėra, reikiamas sirupo kiekis apskaičiuojamas pagal bičių kiekį (viena bičių gatvelė sveria apie 250 g). Pvz., jei bičių šeimoje yra 5 kg bičių, duodama 500 g sirupo. Į litrą sirupo pravartu įdėti 1–1,5 g žiedadulkių. Baimintis, kad sirupo pateks į medų, neverta. Šis nedidelis sirupo kiekis reikalingas bičių šeimos gyvybinėms funkcijoms palaikyti ir perams maitinti.
- ◆ Jei medunešis baigiasi liepos pabaigoje – rugpjūčio pradžioje, darbus reikėtų rikiuoti taip: išsukti medų; sukomplektuoti lizdą žiemai; apdoroti bites nuokerių; bites pamaitinti sirupu (1,5:1, bičių šeimai – po 0,7–1 l).

- ◆ Sezono metu būtina pakeisti senas, neproduktyvias bičių motinėles
- ◆ Lizde nepalikti senų korių. Sezono metu stengtis nuolat atnaujinti lizdo korius.

Žinotina

- ◆ Iš bityno išskrenda ne visos, o tik kai kurios šeimos, mat jos nevienodai nusilpsta.
- ◆ Dažniausiai išskrenda stiprios bičių šeimos, nes jos, intensyviai skraidydamos, prisirenka daugiausia erkių, suranda daugiausia lipčiaus. Vasarą stipri šeima prineša daug medaus, rudeniop dauguma susidėvėjusių bičių darbininkių žūsta, o išsiritusių jaunų bičių būna nedaug. Todėl šeima staiga nusilpsta. Paprastai tokios šeimos palieka avilius rudenį.

Leidiny s „Valstiečių laikraštis“, 2009 sausio 31 d. Nr. 8 (8819)